
Orang Kurang Upaya (OKU) dan Hak untuk Hidup: Satu Analisis Perundangan di Malaysia

Ikmal Hisham Md. Tah

Dip. Pentadbiran Awam (UiTM) BLS (Hons.) LL.B (Hons.) (UiTM) LL.M (Undang-Undang Antarabangsa) (Hull)

Universiti Teknologi MARA (Pahang) Kampus Kuantan

ABSTRAK: Sejak akhir-akhir ini, isu berkaitan orang kurang upaya (OKU) telah menjadi perhatian masyarakat. Kisah kanak-kanak OKU diabaikan telah menjadi viral dan perdebatan hangat di media massa dan siber. Disamping itu, persepsi negatif masyarakat juga telah menyumbang kepada diskriminasi terhadap OKU dari pelbagai aspek termasuk pendidikan, pekerjaan dan kualiti hidup. OKU mempunyai hak untuk hidup sebagaimana insan normal yang lain termasuk perlindungan ketika dalam situasi berisiko dan kecemasan. Salah satu elemen terpenting dalam melindungi kebaikan dan hak-hak OKU ialah melalui mekanisme perundangan. Kerajaan telah menandatangani dan meratifikasi Konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) Mengenai Hak-Hak Orang Kurang Upaya sebagai salah satu usaha memperkasa dan melindungi kelompok minoriti ini. Oleh sebab itu, kerajaan telah mengambil inisiatif menggubal Akta Orang Kurang Upaya 2008 sebagai salah satu komitmen kerajaan dalam mematuhi konvensyen hak asasi antarabangsa selagi tidak bertentangan dengan undang-undang negara. Artikel ini akan menganalisis peruntukan undang-undang di Malaysia berkaitan OKU dan hak untuk hidup menerusi Perlembagaan Persekutuan dan peruntukan undang-undang yang relevan. Ini menunjukkan sebagai negara ahli, Malaysia telah menerima pakai undang-undang dan triti antarabangsa berkaitan hak asasi manusia sekiranya tidak bertentangan dengan norma-norma dan nilai-nilai tempatan.

KATA KUNCI: Orang Kurang Upaya (OKU), hak untuk hidup, konvensyen hak asasi antarabangsa, undang-undang Malaysia.

PENGENALAN

Sejak kebelakangan ini, isu berkaitan Orang Kurang Upaya (OKU) telah menjadi perhatian dan tumpuan masyarakat di pelbagai media. Kisah kanak-kanak yang diabaikan Mohd Firdaus Dullah oleh ibunya telah dipaparkan secara meluas di media massa sehingga menjadi 'viral' dan tumpuan umum¹. Ditinggalkan tanpa makanan, minuman dan berpakaian lusuh adalah di antara rentetan kejadian ketika dijumpai. Isu sebegini telah menimbulkan persoalan tentang penerimaan masyarakat terhadap mereka termasuk hak untuk hidup bagi OKU dari sudut undang-undang.

OKU adalah termasuk di dalam kategori kumpulan 'rentan' di mana terbuka kepada diskriminasi dan dianiayai oleh pelbagai pihak samada di dalam atau luar negara. Pelbagai perbincangan dari sudut undang-undang terhadap persepsi negatif dan diskriminasi yang dialami oleh kumpulan wanita dan kanak-kanak telah diadakan namun agak kurang bagi golongan OKU. Ini tidak dinafikan, memandangkan hanya pada tahun 2006, Pertubuhan

¹ 'Ibu didakwa abai Firdaus' Utusan Malaysia, 28 Jun 2014.

Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) mengiktiraf Konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu Mngenai Hak Orang Kurang Upaya ("United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities") (selepas ini dikenali sebagai CRPD) dan Protokol Pilihan ("Optional Protocol").

Konvensyen ini merupakan triti hak asasi antarabangsa yang pertama pada abad ke-21 dan menerima sambutan menggalakkan daripada ahli PBB. Malaysia telah menandatangani konvensyen ini pada tahun 2008 dan meratifikasi pada tahun 2010. Sebagai ahli, Malaysia telah menunjukkan komitmen antarabangsa melalui perlaksanaan undang-undang baru melindungi hak OKU menerusi Akta Orang Kurang Upaya 2008.

Artikel ini akan menganalisis perundangan berkaitan hak-hak OKU di Malaysia memfokuskan kepada hak untuk hidup di dalam ruang lingkup undang-undang antarabangsa dan tempatan. Hak untuk hidup bukan sekadar berdiri dengan sendiri sahaja namun amat berkait rapat dengan keperluan hidup, taraf sosial dan penglibatan di dalam masyarakat umum. Ini akan memberi gambaran tepat bahawa kelompok ini mempunyai hak yang sama rata dengan insan normal yang lain dalam menjalani kehidupan sehari-hari.

PERUNTUKAN UNDANG-UNDANG ANTARABANGSA

Hak untuk Hidup dalam Undang-Undang Hak Asasi Manusia Antarabangsa

Hak untuk hidup secara umumnya boleh didefinisikan sebagai hak seseorang untuk hidup di muka bumi dan tidak diambil nyawa seseorang sewenang-wenangnya. UDHR secara umumnya telah menjelaskan hak untuk hidup merangkumi keselamatan, taraf hidup dan penglibatan di dalam masyarakat secara umum. Artikel 3 Pengisyntiharan Deklarasi Hak Asasi Manusia Sejagat 1948² telah mentakrifkan setiap manusia mempunyai hak untuk hidup, kebebasan dan keselamatan seseorang. Setiap individu dan ahli keluarga mempunyai hak untuk mempunyai taraf hidup yang mencukupi sesuai dengan kesihatan dan keadaan individu dan keluarga tersebut termasuklah makanan, pakaian, perumahan, perubatan, keperluan khidmat sosial termasuk jaminan keselamatan daripada ancaman pembuangan kerja, kesakitan, kurang upaya, kematian pasangan dan usia tua menurut Artikel 25 (1). Hak untuk hidup juga merangkumi hak untuk penglibatan di dalam pelbagai aktiviti kebudayaan sesuatu komuniti.

Selain itu, Waad Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik (ICCPR) mentakrifkan setiap manusia mempunyai hak sedia ada (*inherent right*) untuk hidup. Penggunaan terma 'hak sedia ada' (*inherent right*) di dalam ICCPR telah menunjukkan pengiktirafan khas telah diberikan kepada hak untuk hidup berbanding dengan hak-hak yang lain³. Menurut komen umum Jawatankuasa Hak Asasi Manusia PBB telah menjelaskan bahawa hak ini tidak boleh diterjemahkan secara sempit dan dianggap sebagai hak tertinggi dan tidak boleh dilanggar walaupun di dalam keadaan kecemasan yang menggugat hak kenegaraan.

Hak untuk hidup juga telah diterangkan dengan jelas di dalam pelbagai prjanjian di peringkat regional terutamanya di Afrika, Amerika dan Eropah⁴. Di peringkat ASEAN pula, salah satu matlamat dan prinsip Piagam ASEAN ialah bagi memastikan kelangsungan hidup bagi semua penduduk dari segi pembangunan manusia, kebijakan dan keadilan sosial⁵. Deklarasi Hak Asasi

² Terjemahan Deklarasi berbahasa Melayu boleh diperolehi menerusi laman sesawang http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/ml1.pdf

³ (Khairil Azmin Mokhtar, 2012, p. 59)

⁴ Ibid. at 58.

⁵ Piagam ASEAN, www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf

Manusia ASEAN telah menjelaskan hak untuk hidup⁶ sebagai hak sedia ada (inherent right) dan dilindungi di dalam peruntukan undang-undang. Tidak ada seseorang boleh dinafikan hak untuk hidup dan ini tertakluk di bawah peruntukan undang-undang. Artikel 28 DHAM ASEAN pula telah memperincikan hak untuk hidup merangkumi sesuai dengan standard seorang individu dan keluarga melalui hak mendapatkan makanan yang mencukupi dan memenuhi keperluan nutrien, hak berpakaian, hak untuk mendapatkan perumahan yang mencukupi dan berpatutan, hak untuk mendapatkan bantuan perubatan dan keperluan servis sosial, hak untuk mendapatkan air dan sanitasi, dan akhir sekali hak untuk alam sekitar yang selamat, bersih dan bersesuaian (sustainable). Bagi penglibatan bersama masyarakat, Artikel 32 telah menjelaskan setiap insan menpunyai hak untuk menyertai persatuan, aktiviti kebudayaan serta memenuhi kehendak dan minat mereka melalui perkembangan saintifik, memperolehi faedah dari perlindungan moral dan kebendaan melalui sumbangan seni, saintifik dan produk artistik seseorang menjadi pencipta/pereka.

Hak untuk Hidup dalam Konvensyen CRPD

CRPD merupakan satu konvensyen hak asasi manusia pertama abad ke-21 dan mendapat sambutan yang menggalakkan dari pelbagai pihak. Walaupun agak lewat tidak seperti konvensyen membabitkan kanak-kanak dan wanita, ini tidak menghalang PBB melaksanakan pemakaian konvensyen setelah mendapat pelbagai input dan perbincangan daripada pelbagai Negara dan pertubuhan antarabangsa berkaitan OKU. Salah satu kejayaan Konvensyen ini ialah penglibatan pelbagai agensi berkaitan OKU dalam proses perundingan dan penggubalan KHA OKU berbanding Konvensyen yang lain. Mengandungi 50 peruntukan utama merangkumi pelbagai hak dan akses penting bagi OKU termasuk perlaksanaan di peringkat antarabangsa dan tempatan. Konvensyen ini telah menjadi titik tolak kepada permulaan hak OKU daripada berdasarkan kebijakan kepada asas hak asasi manusia.

Konvensyen Hak Asasi OKU pula menerusi Artikel 10 telah mendefinisikan hak untuk hidup sama seperti di dalam ICCPR yang menggunakan terma hak 'sedia ada' ('inherent' right to life) bagi menujukkan keutamaan diberikan kepada hak untuk hidup bagi golongan OKU⁷. Setiap negara hendaklah memastikan setiap manusia mendapat hak 'sedia ada' untuk hidup dan mengambil tindakan perlu bagi memastikan semua OKU dapat menikmati hidup ('effective enjoyment') sama rata seperti orang lain menurut Artikel 10⁸. Di antara isu-isu yang membabitkan hak untuk hidup bagi OKU ialah euthanasia, penganiayaan kaum wanita dan kanak-kanak OKU terutamanya isu membabitkan budaya seperti 'suthi' (widow burning) dan 'dowry killing', dinafikan hak untuk mendapat makanan dan keperluan perubatan secara tidak adil dan juga amalan bersurat bagi wanita ('female genital mutilation'). Di sebalik isu-isu ini, pejuang hak OKU telah memfokuskan hak untuk hidup ini kepada penamatan hidup disebabkan oleh kecacatan bayi dan orang dewasa. Selain itu, terdapat juga isu kekurangan bantuan makanan dan perubatan yang boleh menyebabkan seorang bayi menjadi cacat terutamanya mereka yang gagal mendapatkan imunisasi daripada penyakit⁹.

Selain hak untuk hidup secara umum, terdapat tiga kategori hak untuk hidup di dalam Konvensyen ini iaitu pertama hak untuk hidup dan perlindungan di dalam situasi berisiko dan

⁶ Deklarasi Hak Asasi Manusia ASEAN, <http://www.asean.org/news/asean-statement-communiques/item/asean-human-rights-declaration>
http://www.asean.org/images/2013/resources/publication/2013_ASEAN%20Human%20Rights%20Declaration.pdf

⁷ (Kayess & French, 2011, p. 59)

⁸ Terjemahan penulis Artikel 10 CRPD.

⁹ (Janet E. Lord & Valerie L. Karr, 2012, pp. 62-63) p62-63.

kecemasan kemanusiaan (humanitarian emergencies); kedua ialah hak untuk hidup secara bebas dan bermaruah bersama masyarakat; ketiga merupakan hak kepada penglibatan di dalam politik dan kehidupan awam¹⁰.

Artikel 11 CRPD telah menekankan setiap negara berhak memastikan perlindungan OKU di dalam situasi berisiko termasuklah ketika situasi perang, kecemasan kemanusiaan dan terjadinya bencana alam mengikut undang-undang antarabangsa terutamanya di dalam dua bidang iaitu, undang-undang kemanusiaan antarabangsa dan undang-undang hak asasi manusia antarabangsa. Setiap negara hendaklah mempunyai tiga kepatuhan atau obligasi iaitu untuk menghormati, melindungi dan memenuhi hak untuk hidup OKU di dalam situasi berisiko dan kecemasan kemanusiaan¹¹.

Kategori kedua pula merujuk kepada hak untuk hidup secara bebas dan bermaruah di dalam masyarakat. Terdapat tiga peruntukan di bawah CRPD berkaitan. Artikel 19 CRPD menjelaskan setiap negara hendaklah mengiktiraf hak samarata OKU untuk hidup di dalam komuniti termasuk hak inklusif penuh (full inclusion) dan penglibatan di dalam masyarakat. Ini termasuk mengambil langkah-langkah seperti peluang memilih tempat kediaman yang sama seperti orang lain dengan adil dan tidak dipaksakan pilihan kehidupan yang ditetapkan (particular living arrangement), akses kepada servis sokongan komuniti termasuk pembantu peribadi yang menyediakan bantuan untuk hidup dan inklusi di dalam masyarakat bagi mengelakkan pengabaian dan pengasingan dari masyarakat dan komuniti servis dan kemudahan yang responsif terhadap OKU secara adil dan saksama.

Peruntukan kedua pula merujuk kepada Artikel 28 di mana setiap negara hendaklah mengiktiraf hak OKU untuk hidup dengan keperluan yang mencukupi dan perlindungan sosial termasuk berkaitan makanan, pakaian, perumahan dan perubahan berterusan membaiki kehidupan mereka tanpa didiskriminasikan di atas sebab kurang upaya. Setiap negara ahli dimestikan mengambil langkah-langkah berikut termasuklah memastikan akses kepada air bersih, perlindungan kepada wanita dan kanak-kanak OKU dari segi perlindungan sosial dan pembasmian kemiskinan, bantuan negara kepada mereka yang miskin termasuk latihan, kaunseling, kewangan dan penjagaan dari ketidakselesaan (respite care), skim perumahan awam dan faedah bersara.

Hak untuk hidup bagi OKU juga termasuk di dalam Artikel 12 iaitu perlindungan samarata dari aspek undang-undang seperti di dalam Artikel 12. Setiap negara ahli dimestikan mengiktiraf hak OKU sama seperti mereka yang upaya termasuk perlindungan undang-undang seperti kapasiti perundangan samarata (legal capacity) seperti di dalam undang-undang hak asasi manusia antarabangsa. OKU juga mempunyai hak untuk akses kepada mahkamah yang dil dan saksama.

Seterusnya, hak untuk hidup juga merangkumi hak untuk penglibatan di dalam politik dan kehidupan umum. Artikel 29 CRPD menjelaskan setiap negara ahli dimestikan mendapat hak untuk berpartisipasi di dalam politik dan kehidupan umum termasuklah hak untuk mengundi termasuk kerahsiaan mengundi tanpa halangan, penglibatan di dalam pelbagai organisasi dan aktiviti berkaitan termasuk parti politik, pertubuhan bukan kerajaan di peringkat nasional, serantau dan antarabangsa.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid. at p65-66.

PERUNTUKAN UNDANG-UNDANG MALAYSIA

Malaysia telah meratifikasi Konvensyen Hak Asasi OKU pada 2010. Sebagai ahli, kerajaan Malaysia telah melaksanakan tindakan yang efektif iaitu menggubal Akta OKU 2008 sebagai memenuhi tuntutan kewajipan antarabangsa. Akta ini telah digubal mengikut kesesuaian norma-norma tempatan¹². Mengandungi 46 peruntukan yang menggariskan pendaftaran, perlindungan, rehabilitasi, pembangunan dan kesejahteraan OKU, penubuhan Majlis Kebangsaan bagi OKU dan perkara berkaitan.

Sebagai Negara ahli di dalam CRPD, terdapat tiga proses diperlukan bagi sesebuah Negara mengiktiraf triti antarabangsa terutamanya berkaitan hak asasi manusia. Pertama ialah di peringkat keputusan di mana adakah triti antarabangsa ini bertentangan dengan undang-undang domestic dari sudut budaya dan ekonomi. Kedua ialah proses ratifikasi di mana setiap Negara akan menerima laporan berkaitan rekod hak asasi mereka dan keperluan daris egi kewangan dan terakhir sekali ialah proses implementasi melalui sumber yang ada bagi sesebuah Negara.

Bahagian ini akan menerangkan secara umum konsep hak untuk hidup bagi OKU dan perbincangan merujuk kepada Perlembagaan Persekutuan dan peruntukan relevan Akta OKU 2008. Di dalam konsep kenegaraan, hak untuk hidup terbahagi kepada dua iaitu obligasi positif dan negatif¹³. Obligasi positif lebih sesuai dikaitkan dengan perlindungan terhadap OKU kerana ia merupakan tanggungjawab kerajaan bagi menjamin 'penjagaan yang munasabah' dalam situasi berisiko serta memberi hak mendapatkan remedi apabila berlaku perlanggaran hak untuk hidup¹⁴.

Hak untuk hidup telah dinyatakan di dalam Perlembagaan Persekutuan di bawah Artikel 5 (1) bermaksud '*tiada seorang pun boleh diambil nyawanya dan dilucutkan kebebasan diri kecuali mengikut undang-undang.*' Namun, tidak didefinisikan dengan jelas diberikan tanpa merujuk kepada beberapa keputusan mahkamah.¹⁵

Penjelasan berkaitan makna 'seorang' (person) di dalam Artikel 5(1) telah diterangkan oleh hakim Mahkamah Tinggi di dalam kes Chin Yoke Teng & Anor. v William Ui Yee Mein¹⁶ merujuk kepada persoalan adakah seorang bayi yang belum dilahirkan mempunyai hak untuk hidup. Di dalam kes ini seorang telah didefinisikan sebagai 'an existing natural person and human being, and not yet to be born child being...a human foetus in conception.' Persoalan yang menarik timbul adakah OKU termasuk di dalam definisi 'seorang' terutamanya apabila bayi di dalam kandungan disahkan cacat? Adakah hak bagi seorang ibu menggugurkan kandungan sekiranya anak itu cacat? Kevin dan Thio berpandangan bahawa persoalan samada bila hak untuk hidup atau personaliti hak untuk hidup bermula adalah satu pertentangan ideologi dan isu yang tidak selesai bergantung kepada sejauhmana kreativiti hakim dalam menafsirkan peruntukan Perlembagaan Persekutuan¹⁷.

Setiap manusia juga dijamin kebebasan diri (personal liberty) dalam menjalani hidup walaupun ketika berada di dalam tahanan pihak berkuasa. Di dalam kes Suzana Mat Aris v DSP Ishak bin

¹² (Siti Aliza Alias, p. 487)

¹³ (Khairil Azmin Mokhtar, 2012, pp. 61-63) p61-63

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid at, p.57-63

¹⁶ [2005] 2 MLJ 480

¹⁷ (Kevin Tan, 2010, p. 735)

Hussain & Lain-lain¹⁸ Mahkamah telah mendapati seseorang yang ditahan di dalam lokap telah dinafikan hak untuk mendapatkan bantuan dan keperluan perubatan. Mahkamah dalam keputusan penghakiman telah menegaskan bahawa hak untuk hidup termasuk juga mendapatkan akses kepada bantuan perubatan dan kegagalan bermakna telah menganggu kebebasan dan hak untuk hidup secara bertentangan dengan undang-undang (deprived of his liberty and life in accordance with law) sepenuhnya (true sense in all its fullness).

Kebebasan diri juga mendorong seseorang untuk mendapatkan keadilan di mahkamah sekiranya dianiyai termasuk mendapatkan relif dan semakan kehakiman. Di dalam kes Sugumar Balakrishnan v Pengarah Imigresen Negeri Sabah¹⁹, Gopal Sri Ram HMR ketika itu telah menerangkan dengan jelas peruntukan Artikel 5(1) berkaitan kebebasan diri termasuklah hak untuk seseorang menuntut keadilan di mahkamah mendapatkan relif dan semakan kehakiman. Menurut beliau perlindungan terkandung di dalam peruntukan Artikel 5(1) seharusnya bersifat praktikal merangkumi hak yang disebutkan.

Oleh yang demikian, sekiranya OKU didapati dianiyai dan diabaikan mereka boleh mendapatkan hak untuk keadilan di mahkamah. Walaupun tindakan boleh diambil di dalam pelbagai undang-undang termasuk undang-undang tort, dan pendidikan, namun begitu didapati peruntukan di dalam Akta OKU 2008 telah memberi perlindungan kepada pihak kerajaan dan entiti daripada disaman di mahkamah. Seksyen 41 telah menjelaskan perlindungan terhadap tindakan guaman dan prosiding undang-undang terhadap kerajaan, menteri, Majlis OKU Kebangsaan. Tambahan pula, Seksyen 42 memakai peruntukan Akta Perlindungan Pihak Berkuasa Awam 1948 yang melindungi kerajaan daripada sebarang prosiding dan tindakan undang-undang. Kedua-dua peruntukan ini telah menjadikan Akta OKU 2008 sebagai 'harimau tidak bertaring' dan tiada remedi khusus bagi sebarang perlanggaran yang mendiskriminasikan OKU²⁰.

Selain daripada peruntukan mendapatkan keadilan di mahkamah, hak untuk hidup juga telah dijelaskan dengan panjang lebar di dalam kes Tan Tek Seng v Suruhanjaya Perkhidmatan Pendidikan & Lain-lain²¹. Hak untuk hidup bukan sekadar tafsiran sempit merangkumi tubuh badan semata-mata namun meliputi hak untuk mendapatkan mata pencarian (livelihood) termasuk pekerjaan yang sah dan menguntungkan (lawful and gainful employment) serta hidup di dalam keadaan yang sihat secara munasabah dan alam sekitar yang bebas dari pencemaran.

Hak untuk hidup di bawah Akta OKU 2008 meliputi pelbagai aspek di antaranya ialah akses kepada pekerjaan, bangunan, kesihatan, kebudayaan, perumahan, rehabilitasi dan sokongan masyarakat²².

Seksyen 29 Akta OKU 2008 telah memperuntukkan akses kepada pekerjaan bagi OKU selaras dengan mereka yang upaya. Bagi menjamin hak pekerjaan kepada OKU, majikan samada kerajaan atau swasta hendaklah memastikan perlindungan diberi termasuk mendapatkan suasana kerja yang adil, baik, selamat dan perlindungan daripada sebarang diskriminasi. Pengambilan OKU sebagai pekerja adalah digalakkan termasuk merangka dasar dan langkah afirmatif yang sesuai bagi mereka. Kerajaan melalui pekeliling pada tahun 2008 telah memperkenalkan polisi "1% peluang pekerjaan bagi OKU" bagi menggalakkan setiap jabatan

¹⁸ [2011] 1 MLJ 107

¹⁹ [1998] 3 MLJ 289.

²⁰ (Ikmal Hisham Md. Tah, 2013, pp. 428-430)

²¹ [1996] 1 MLJ 261 at 289.

²² (Ikmal Hisham Md. Tah, 2013, pp. 423-426)

kerajaan mengambil OKU sebagai pekerja. Namun, sehingga hari ini hanya Jabatan Kebajikan Masyarakat sahaja yang mencapai target yang dimaksudkan²³.

Akses kepada kemudahan, ameniti, perkhidmatan dan bangunan awam juga merupakan salah satu hak bagi OKU dalam menjalani kehidupan sehari-hari mereka merujuk kepada Seksyen 26 Akta OKU 2008. Sebelum kewujudan akta berkaitan, Seksyen 34B Undang-Undang Kecil Bangunan Seragam 1984 (pindaan 1990) telah menetapkan bahawa setiap bangunan milik kerajaan hendaklah menyediakan akses laluan bagi OKU. Walau bagaimanapun, kelemahan undang-undang kecil (subsidiary law) ini adalah ketidakpatuhan kebanyakannya pihak berkenaan serta tiadanya penguatkuasaan bagi pihak yang gagal menyediakan kemudahan ini²⁴.

Konsep 'bebas halangan kepada reka bentuk sejagat' adalah di antara yang ditekankan kepada Akta OKU 2008. Sebelum ini, penyediaan kemudahan bangunan dan ameniti, pemilik bangunan hendaklah memastikan reka bentuk sebagai bebas halangan (free barriers) bagi kemudahan OKU terutamanya bagi pengguna kerusi roda, mereka yang kurang upaya penglihatan dan sebagainya. Reka bentuk sejagat (universal design) adalah di antara konsep yang dipelopori sebagai bantuan kepada OKU dalam menjalani kehidupan sehari-hari mereka. Akta Oku 2008 mendefinisikan rekabentuk sejagat sebagai 'reka bentuk produk, persekitaran, program dan perkhidmatan yang boleh digunakan oleh semua orang, ke tahap sebaik mungkin, tanpa perlu membuat adaptasi atau rekabentuk khusus dan hendaklah termasuk alat bantu bagi kumpulan orang kurang upaya tertentu jika ia diperlukan.'²⁵ Terkini, SIRIM dan Jabatan Standard Malaysia adalah di antara organisasi yang telah menyediakan kod amalan bagi reka bentuk umum dan akses kepada keadaan bangunan (built environment) dinamakan Standard Malaysia MS 1184:2014²⁶ bagi menggantikan edisi asal pada tahun 2003. Edisi terbaru ini adalah lebih komprehensif di mana mengandungi bukan sahaja hak kepada akses bangunan tetapi meliputi kawasan rekreasi dan pelancongan²⁷ serta akses kebudayaan²⁸. Ini adalah salah satu usaha bagi menyediakan kemudahan dan akses kepada OKU yang seringkali diabaikan pelbagai pihak.

Penglibatan OKU dalam kehidupan sehari-hari menuntut pelbagai cabaran dan masalah berlaku di sekeliling mereka. Oleh sebab itu, bantuan dan sokongan adalah amat penting bagi dan ini dikenali sebagai rehabilitasi. Rehabilitasi bermaksud 'proses yang bertujuan membolehkan orang kurang upaya mencapai dan mengekalkan sepenuhnya keupayaan fizikal, mental, social dan vokasional serta penglibatan dan penyertaan penuh mereka dalam semua aspek kehidupan'.²⁹ Seksyen 33 memberi kuasa kepada Majlis Kebangsaan OKU, perkhidmatan jagaan kesihatan swasta dan pertubuhan bukan kerajaan menyediakan langkah berkesan termasuk menganjurkan mengukuh dan memperluaskan, mengukuhkan serta mengambil langkah yang sesuai bagi menggalakkan OKU menggunakan perkhidmatan habilitasi dan rehabilitasi. Penyediaan rangkaian perkhidmatan di perumahan, kediaman, sokongan komuniti adalah digalakkan seperti di dalam Seksyen 34 bagi mengelakkan pemisahan dan pengasingan OKU dari komuniti. Oleh sebab itu peranan rumah OKU di pihak swasta, pertubuhan NGO seperti Independent Society dan di pihak kerajaan iaitu Pusat Dalam Komuniti (PDK) adalah salah satu usaha bagi menggalakkan pembabitan OKU di dalam pelbagai aktiviti

²³ (Mohd. Faizal Che Yusof, 2011)

²⁴ 'A Disabled Friendly Malaysia?', The Nut Graph, <http://www.thenutgraph.com/disabled-friendly-msia/>

²⁵ Seksyen 2 Akta Oku 2008 merujuk kepada tafsiran akta.

²⁶ <https://www.msonline.gov.my/catalog.php?find=MS%201184:2014>

²⁷ Seksyen 31 Akta OKU 2008 merujuk akses kepada kehidupan berbudaya.

²⁸ Seksyen 32 Akta OKU 2008 merujuk akses kepada rekreasi, santai dan sukan.

²⁹ Seksyen 2 Akta OKU 2008 merujuk tafsiran akta.,

kemasyarakatan³⁰. Sama seperti peruntukan undang-undang antarabagsa, Seksyen 40 Akta OKU juga telah memberi akses kepada bantuan di dalam keadaan berisiko dan kecemasan kemanusiaan dan menjadi tanggungjawab kerajaan mengambil langkah perundangan dan pentadbiran yang perlu.

Kesimpulan

OKU, seperti insan yang lain, berhak untuk mendapatkan hak untuk hidup. Konsep hak untuk hidup telah diterangkan dengan jelas di dalam mekanisme undang-undang antarabangsa dan domestik. CRPD telah memberi OKU hak untuk hidup dari tiga perspektif termasuk dari aspek situasi berisiko dan bantuan kemanusiaan, kehidupan bermasyarakat dan bermaruah dan penglibatan masyarakat termasuk parti politik dan pelbagai pertubuhan. Akta OKU 2008 juga telah menegaskan bahawa hak untuk hidup OKU juga meliputi pelbagai aspek termasuk pekerjaan, bangunan, kesihatan, kebudayaan, perumahan, rehabilitasi dan sokongan masyarakat. Ini menunjukkan, triti antarabangsa turut memainkan peranan penting di dalam mempengaruhi penggubalan akta domestik selaras dengan Malaysia sebagai negara ahli bagi CRPD.

RUJUKAN

- Hull, Richard. (1992). Defining Disability – A Philosophical Approach. *Res Publica*, 4(2).
- Ikmal Hisham Md. Tah. (2013). Rights of Persons with Disabilities: The "Almost Forgotten" Protection under the Federal Constitution. In Khairil Azmin Mokhtar (Ed.), *Constitutional Law & Human Rights in Malaysia: Topical Issues and Perspectives* (pp. 411-430). Petaling Jaya, Malaysia: Sweet & Maxwell Asia.
- Janet E. Lord, Katherine N. Guernsey, Joelle M. Balfe,, & Valerie L. Karr, and Allison S. deFranco. (2012). *Human Rights. YES!: Action and Advocacy on the Rights of Persons with Disabilities* (Second ed.): University of Minnesota Human Rights Center.
- Kayess, Rosemary, & French, Phillip. (2011). Out of Darkness into light? Introducing the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Human Rights Law Review*, 8(1), 1-34.
- Kevin Tan, Thio Li-Ann. (2010). *Constitutional Law in Malaysia and Singapore* (Third ed.): Lexis Nexis.
- Khairil Azmin Mokhtar. (2012). The Right to Life and Freedom from Torture. In Abdul Ghafur Hamid @ Khin Maung Sein (Ed.), *Human Rights Law : International, Malaysian and Islamic Perspectives* (1 ed.): Sweet & Maxwell Asia.
- Mohd. Faizal Che Yusof. (2011). Akta Orang Kurang Upaya 2008, Harapan dan Realiti: Satu Pendekatan Praktikal, Praxis, Chronicle of the Malaysian Bar.
- Siti Aliza Alias. (2013). Beatrice Fernandez v Sistem Penerangan Malaysia : A Constitutional Critique. In Khairil Azmin Mokhtar (Ed.), *Constitutional Law and Human Rights in Malaysia: Topical Issues and Perspectives*: Sweet & Maxwell Asia.

SUMBER UNDANG-UNDANG

Perlembagaan Persekutuan (Malaysia)

³⁰ <http://pmr.penerangan.gov.my/index.php/sosial/431-keistimewaan-dan-kemudahan-kepada-golongan-orang-kurang-upaya.html>

Triti Antarabangsa

Konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu Mrngnai Hak Orang Kurang Upaya ("United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities") dan Protokol Pilihan ("Optional Protocol")

Pengisytiharan Deklarasi Hak Asasi Manusia Sejagat 1948

Waad Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik (ICCPR)

Piagam ASEAN

Deklarasi Hak Asasi Manusia ASEAN

Akta dan Sub-Akta

Akta Orang Kurang Upaya 2008

Akta Perlidungan Pihak Berkuasa Awam 1948

Undang-Undang Kecil Bangunan Seragam 1984 (pindaan 1990)

Kes-kes

Chin Yoke Teng & Anor. v William Ui Yee Mein [2005] 2 MLJ 480

Sugumar Balakrishnan v Pengarah Imigresen Negeri Sabah [1998] 3 MLJ 289

Suzana Mat Aris v DSP Ishak bin Hussain & Lain-lain. [2011] 1 MLJ 107

Tan Tek Seng v Suruhanjaya Perkhidmatan Pendidikan & Lain-lain[1996] 1 MLJ 261

BIOGRAFI PENULIS

Ikmal Hisham Md. Tah merupakan seorang pensyarah undang-undang di UiTM Pahang Kampus Kuantan. Beliau kini melanjutkan pengajian ke peringkat ijazah Doktor Falsafah (PhD) di Kulliyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia berkaitan undang-undang hak asasi OKU antarabangsa dan tempatan. Penulis boleh dihubungi melalui email ikmal@pahang.uitm.edu.my atau ikmalhmt@yahoo.com